

CONVERSA

Josep M. Bosch

XARCUTER DE
CAMPLLONG QUE ES
VA ESPECIALITZAR EN
LA PRODUCCIÓ DE LA
'LLANGONISSA' I EL
FUET DE QUALITAT

RETRAT DE FAMÍLIA

Els Ferrer de Mont-ras

PAGESOS A TORRE
SIMONA I AL MAS
LLEDÓ, HAN ANAT
RESISTINT L'EMBAT
DEL TURISME

PERFILS

Fina Surís

ELS SEUS RECORDS ES
PASSEGEN PER CASSÀ,
ROMANYÀ I SANT
FELIU, AMOROSITS PER
LA SARDANA

Elena Joan

GALLINAIRE AL MERCAT
DE PALAFRUGELL
I MESTRESSA DE
SUPERMERCAT

Dolors Capdeferro

NASCUDA A BARCELONA,
HA FET LA VIDA A
BELLCAIRE I HA TINGUT
DOS AMORS: EL SEU
MARIT I LA LECTURA

INDRET

La Creueta

UNA MIRADA

Pedrinyà

A PEU

**Des de Salionç
a Sant Feliu
Cap als Àngels**

gavarres

www.gavarres.com

DOSSIER

DE PARES A FILLS

49 pàgines que ens presenten nissagues de confiters i de flequers, de fusters i d'espardenyers, d'hotelers i d'empresaris turístics, de metges, de tapers, de basters... que ens faran descobrir maneres de fer que venen de generacions passades i que es projecten amb decisió cap al futur

El futur serà millor si obrim la nostra energia.

Cada dia sentim la necessitat d'obrir-nos i interactuar amb altres persones. Això és el que ens permet avançar. Per això hem canviat la nostra forma de fer les coses, basant-nos en la innovació i l'intercanvi, les idees i el progrés. Benvinguts a una era on, **si tots obrim la nostra energia, podrem crear un futur millor.**

DIRECTOR >

Pitu Basart
pitu@gavarres.com

COORDINADORS >

Eloi Madrià > Patrimoni i continguts
Carles Serra > Actualitat

REDACCIÓ >

Telèfon 972 46 29 29
revista@gavarres.com

COL·LABORADORS >

Jaume Badias
Gerard Bagué
Teresa Bonal
Josep Burset
Xavier Carbó
Jordi Curbet Hereu
Paco Dalmau
Meritxell Daranas
Enric Fàbregas
Lluís Freixas Mascort
Jordi Frigola i Arpa
Josep M. Fusté
Àngel Jiménez
Joan Llinàs
Albert López-Tauler
Elvis Mallorquí
Josep Martín
David Moré
Anna M. Oliva
Joaquim Planas
Helena Pinsach
Joan Pinsach
Àngel del Pozo
David Pujol
Eva Ramió
Nuri Sàbat
Daniel Sabater
Guillem Saló
Josep Santanó
Elisabet Serra
Toni Strubell
Robert G. Ten
Salvador Vega
Josep Vilallonga
Albert Vilar
Sílvia Yxart

EDICIÓ DE TEXTOS >
Pitu Basart

IMPRESSIÓ > Agpograf

DISTRIBUCIÓ > GLV

DIPÒSIT LEGAL > GI-889-2002

ISSN > 2013-3650

eg

EDITORIAL GAVARRES

Germà Agustí, 1
17244 Cassà de la Selva
Telèfon 972 46 29 29
www.editorialgavarres.cat

DIRECTOR EDITORIAL >

Àngel Madrià
angel@editorialgavarres.cat

COORDINACIÓ DE PROJECTES >

Dolors Roset
dolors@editorialgavarres.cat

DIRECCIÓ D'ART >

Jon Giere
disseny@editorialgavarres.cat

ADMINISTRACIÓ >

Jaume Carbó
jaume@editorialgavarres.cat

SUBSCRIPCIONS >

Eva Rodríguez
subscripcions@editorialgavarres.cat

ALTRES PUBLICACIONS DE L'EDITORIAL >

www.cadipedraforca.cat
www.garrotxes.cat
www.alberes.cat

PUBLICACIÓ ASSOCIADA A >

PREMIS >

- > Premis APPEC
'Millor Publicació en Català 2004'
- > Premis Les Gavarres
'Cirera d'Arboç 2005'
- > Premis APPEC
'Millor Editorial en Català 2008'
- > Premis Fundació Valvi
'Joaquim Codina i Vinyes 2011'

LA MODESTA CRISTIA,
EN JOSEP REVERTER
I EN JORDI REVERTER
REPRESENTEN TRES
GENERACIONS D'UNA
NISSAGA DE FLEQUERS
I PASTISSERS DE CASSÀ.
AUTOR: JOSEP M. FUSTÉ.

SUMARI

4-5

PRIMERS RELLEUS SALOM, DE SANTA CRISTINA

TONI STRUBELL (TEXT) // ÀNGEL DEL POZO (IL·LUSTRACIÓ)

7-11

ACTUALITAT

12-16

CONVERSA JOSEP M. BOSCH

PITU BASART (TEXT I FOTOGRAFIA)

18-23

RETRAT DE FAMÍLIA ELS FERRER DEL MAS LLEDÓ DE MONT-RAS

JOAN PINSACH (TEXT I FOTOGRAFIA)

24-29

PERFELS

FINA SURÍS / ELENA JOAN / DOLORS CAPDEFERRO

PITU BASART, TERESA BONAL I NURI SÀBAT I ROSER BECH (TEXT)
PITU BASART, PACO DALMAU I DAVID PUJOL (FOTOGRAFIA)

31-81

DOSSIER DE PARES A FILLS

PITU BASART (COORDINACIÓ)

83-99

PATRIMONI

ETNOLOGIA // ARQUEOLOGIA // HISTÒRIA // LITERATURA // LLINGUA // EN MAR // FAUNA // PLANTES I REMEIS

100-103

INDRET LA CREUETA

GERARD BAGUÉ (TEXT I FOTOGRAFIA)

104-107

UNA MIRADA EN EL PAISATGE EL MIRACLE DE LA CALMA A PEDRINYÀ

LLUÍS FREIXAS MASCORT (TEXT) // JOSEP VILALLONGA (FOTOGRAFIA)

108-111

A PEU

DE CALA SALIONÇ A CANYET

JOSEP SANTANÓ I JOSEP MARTÍN (TEXT I FOTOGRAFIA)

CAP ALS ÀNGELS

DANIEL SABATER (TEXT I FOTOGRAFIA)

MEMÒRIA FOTOGRÀFICA FESTES MAJORS D'ESTIU

EVA RAMIÓ (RECERCA FOTOGRÀFICA)

conversa amb un empresari xarcuter jubilat. NASCUT A CASSÀ, PERÒ AMB LES ARRELS FAMILIARS A CAN FELIU DE CAMPLLONG, EN JOSEP MARIA BOSCH ROURA VA ENTRAR EN EL MÓN DE L'EMBOTIT DESPRÉS DE PASSAR PER ALTRES FEINES. I HO VA FER DE LA MÀ DEL SEU GERMÀ JOAN. UN COP A DINS, VA VEURE CLAR QUE EL FUTUR ERA L'ESPECIALITZACIÓ. I VA TRIAR DE TREBALLAR NOMÉS UN EMBOTIT, LA LLONGANISSA, I EL SEU PARENT PROPER, EL FUET. DES DE L'EMPRESA CARSODO VA DEDICAR TOTS ELS SEUS ESFORÇOS A ACONSEGUIR-NE L'EXCEL·LÈNCIA. AVUI ES MIRA EL MÓN DE LA INDÚSTRIA CÀRNICA DES DE FORA, PERÒ NO HA POGUT RESISTIR LA TEMPTACIÓ D'IMPULSAR I DE COL·LABORAR EN EL PROJECTE 'EL LLIBRE DE LA LLONGANISSA'.

PITU BASART TEXT I FOTOGRAFIA

Josep M. Bosch

–M'han dit que coneixies en Vicenç Juncà, dels aiguamolls?

–«I tant si el coneixia, tristament és mort. La veritat és que el trobem a faltar. Era un home únic, extremadament primitiu, però molt noble i intel·ligent. Cada dia s'aixecava a les sis del matí per anar a munyir les vaques i a més era un gran pescador i un excel·lent caçador. A conseqüència d'una operació de columna va quedar en una cadira de rodes. Va saber adaptar-se a les circumstàncies sense perdre el bon humor. De jove, havia anat a caçar samarugues a l'estany del Tec dels aiguamolls per vendre-les a l'Hospital Clínic de Barcelona: suposo que les hi compraven per fer sagnies. Naturalment eren altres temps.»

–Però tu no ets pas empordanès...

–«No, no... vaig néixer a cal Carreter, al carrer dels Guàrdies

de Cassà, l'any 1942. Nosaltres vivíem a Cassà perquè la casa de pagès de la família, a Campllong, estava llogada: abans de la guerra els pares se'n van anar a el Carpio, a Còrdova.»

–I què van anar a fer a el Carpio, els teus pares?

–«Juntament amb dos oncles nostres, hi havien anat per obrir un escorxador i una fàbrica d'embotits. Però al cap d'un temps va esclatar la Guerra Civil, amb la qual cosa van haver d'abandonar i tornar cap aquí.»

–Ja fa temps, doncs, que la teva família té relació amb la carn de porc.

–«Vinc d'una casa de pagès on es feia la matança... res més. L'experiència dels meus pares a el Carpio va ser molt poca ja que l'aventura no va durar gaire temps.»

PITU BASART. Cassà de la Selva, 1960. Filòleg

retrat de família Els Ferrer del mas Lledó. A MONT-RAS, AL PEU DE LES ESTRIBACIONS MÉS ORIENTALS DE LES GAVARRES, ENTRE PALAFRUGELL I EL MAR, ENCARA HI HA UN PETIT MÓN DE PAISATGE AGROFORESTAL QUE AGONITZA ENTRE PUJOLS DE POCA ALÇADA. I AQUÍ, PLANTATS DES QUE HI VAN ARRIBAR, PRIMER AL MAS DE LA TORRE SIMONA I DESPRÉS AL MAS LLEDÓ, HIVIUEN EN JOAN I L'ANNA MARIA. I EN JOSEP, LA MARI LUZ, L'ISAAC I L'ANNA HI TENEN LA SEVA REFERÈNCIA MÉS VIVA.

JOAN PINSACH TEXT I FOTOGRAFIA

Viure a pagès, encara

Ens trobem davant d'un mas enmig d'un paisatge que s'ha anat transformant molt en els darrers temps. El món i la cultura de pagès, l'essència que en va originar la seva primera fesomia, ha anat desapareixent. Perquè un paisatge, al capdavant, és la mostra física de com fem ús del territori, i aquest ús ha canviat substancialment. En aquest paisatge, els camps es van reduint i els boscos i les trames suburbanes guanyen terreny. Perquè, aquí, ja gairebé no queden pagesos.

«El turisme s'ho ha menjat tot. En quedem set, de pagesos. El més jove té més de 40 anys, i un dia li vaig dir si el seu fill volia continuar i em va contestar

això: 'Ni li agrada ni vull que li agradi'. Els altres tampoc tenen continuïtat. Aquí a Mont-ras érem 5 ramats, d'entre 100 i 150 ovelles; en queden dos. A cada casa hi havia vaques, ara ja no en queda cap». Ens ho explica en Joan Ferrer Gasull (La Bisbal, 1940), un d'aquests set pagesos que ara ja no en fa, però que n'ha estat i en serà emocionalment sempre. Som a casa seva, el mas Lledó de Mont-ras, en una tarda assolellada de l'últim diumenge del passat mes d'octubre.

Els seus pares, l'Isaac Ferrer Riera i la Joaquina Gasull Pascual van trasplantar-se des de la Bisbal, el 1942, per estar-se de masovers a la Torre Simona, una masia de la qual només queda la

torre de guaita, dels segles XIV-XV, que és monument nacional i dona nom a una urbanització de cases de segona residència. «A mi tothom em coneix per en Joan de la Torre –explica–. Hi vam anar acabada la guerra i ens hi vam estar 30 anys. Allà no hi teníem ni llum, per això, el 1956 el nostre fill, en Josep, va néixer a Palafrugell, a casa dels sogres, en què tenia més comoditats. El pare s'havia amagat per no anar al front i el meu avi es va haver d'exiliar a França per tenir idees republicanes, per això el mas on s'estaven se'n va anar a l'aiga i en van haver de marxar.»

En Joan va anar a l'escola de Mont-ras fins als 14 anys, «i encara ho vaig

JOAN PINSACH. Llagostera 1958. Professor d'ensenyament secundari

D'esquerra a dreta, l'Anna, l'Isaac, la Mari Luz, en Josep, l'Anna Maria i en Joan, al mas Lledó aquest passat mes d'octubre.

M3

En Josep Bonet, la Ramona Fort i la Paquita Bonet a la seva parada de fires durant la festa major de Palamós.

ANY: 1947

AUTOR: DESCONEGUT
PROCEDÈNCIA: COL·LECCIÓ
V. MOLINÉ PORTO, SERVEI
D'ARXIU MUNICIPAL DE
PALAMÓS.

M4

La festa major de Palafrugell a la plaça del Camp d'en Prats. D'esquerra a dreta: en Lluís Manzanar, la Marta Bernada, la Montserrat Agustí, en Tomàs Pareras, la Maria Agustí i en Joan Regí.

ANY: 1956

PROCEDÈNCIA: ARXIU
MUNICIPAL DE
PALAFRUGELL. COL·LECCIÓ
FAMÍLIA PARERAS AGUSTÍ.

DOSSIER DE PARES A FILLS

PITU BASART > COORDINACIÓ

En Ramonet i l'Esteve	32	PITU BASART [Cassà de la Selva, 1960. Filòleg]
El varador de can Carré	34	ÀNGEL JIMÉNEZ [Girona, 1940. Historiador]
El Cliper, una icona	38	ALBERT LÓPEZ-TAULER [Castell d'Aro, 1980. Llicenciat en Història i Geografia]
Els Ponjoan, de Calonge	40	ALBERT VILAR [Calonge, 1961. Historiador i periodista]
Alí Babà, a Palamós	42	JAUME BADIÀS [Tàrraga, 1972. Historiador i arqueòleg]
Pâtisserie Serra	44	TERESA BONAL [Palafrugell, 1959. Filòloga] NURI SÀBAT [Palafrugell, 1959. Filòloga]
Des d'una finca a mar	48	MERITXELL DARANAS [Palamós, 1975. Professora de secundària]

**En Lluís Batlle i el seu fill
Francesc davant de la façana
de la pastisseria Batlle de
Torroella // FOTO: Josep Burset.**

Les flaones de can Batlle	50	SÍLVIA YXART [Barcelona, 1980. Periodista]
De la fonda Montserrat a l'hotel Flamingo	52	SÍLVIA YXART
Els Sayols, de la Bisbal	54	SALVADOR VEGA [Verges, 1964. Historiador]
Tres generacions de ceramistes	56	JORDI FRIGOLA I ARPA [La Bisbal d'Empordà, 1934. Historiador]
La fusteria Llaussàs	58	JOAQUIM PLANAS [Girona, 1967. Historiador local] HELENA PINSACH [Girona, 1973. Mestra i psicòloga]
«Això, ho trobaràs a can Coll!»	60	GUILLEM SALÓ [Girona, 1980. Periodista]
Casa Pijaume, del cànem a l'espardenya	63	GUILLEM SALÓ
Can Ginesta, de Quart	64	CARLES SERRA [Quart, 1972. Filòleg]
El nèctar de can Cristià	66	PITU BASART
Manuel Serra, taps de suro	70	PITU BASART
L'hotel Rovira, de Tossa	74	DAVID MORÉ [Tossa de Mar, 1974. Historiador i arxiver]
La farmàcia Saurí	78	JOAN PINSACH [Llagostera, 1958. Professor d'ensenyament secundari]
Can Perxachs, 125 anys venent espardenyes	81	ELISABET SERRA [Caldes de Malavella, 1976. Periodista i fotògrafa]

El Cliper, una icona

LA HISTÒRIA D'AQUEST HOTEL RESSEGUEIX L'EVOLUCIÓ DEL TURISME DE PLATJA D'ARO I TAMBÉ DE LA FAMÍLIA QUE L'HA REGENTAT DES DELS SEUS INICIS

Albert López-Tauler > TEXT

A Platja d'Aro, on hem quedat per fer el cafè amb en Joan Prohias Lloveras (Calonge, 1940) i el seu fill, en David Prohias Massaguer (Calonge, 1976) encara hi ha ambient. A mitja tarda les botigues ja són obertes i la gent torna a passejar. Dins dels establiments, de moment, calma. Pare i fill esperen davant l'hotel Cliper, un dels edificis icònics d'aquest nucli turístic de la Costa Brava. Al bell mig del poble, en una de les cantonades del xamfrà on fa voltes el cor de la Costa Brava, literalment, i just davant de l'ajuntament del municipi, la torre cilíndrica del Cliper ha mantingut, durant més de 50 anys, la prominència que encara ara la caracteritza. «Les obres de l'edifici van començar l'any 1952», afirma en Joan. L'edifici actualment està protegit

pel catàleg de bens immobles del municipi, en el qual s'argumenta que la seva protecció és deu «al valor tipològic com a edifici hotel·ler de mitjans del segle XX, com a edifici representatiu dels inicis i la història del turisme del municipi, i pel valor d'autoria, ja que és obra de Josep Esteve Corredor (1895-1965, Girona)...»

Fem visita d'obres, el Cliper està de reformes. «L'hotel va entrar en funcionament l'any 1955 i va funcionar com a tal fins el setembre de 2015», conclouen pare i fill després d'un ball de dates que ha acabat en taules. Visitem totes les plantes, no deixem cap racó per explorar, pare i fill repassen com és i com era el Cliper. Es van corregint l'un a l'altre tot explicant fets i anècdotes passades. En Joan, pare, assenyala llocs en l'espai, racons que ja

no hi són però que ell encara té ben presents. Feta la visita ens dirigim cap al bar Ton. Seiem per fer un cafè i ordenar una mica les idees. Ha quedat clar com serà el nou Cliper: «L'estiu vinent ja hauria d'estar en funcionament», afirmen pare i fill. Un cop asseguts acordem intentar començar pel principi i anar resseguint el fil de la història de l'hotel i de la família.

El primer propietari va ser en Joan Poch Gay (Calonge, 1909-1996), l'oncle de la Montse Massaguer Poch (la Bisbal d'Empordà, 1948), l'esposa d'en Joan, mare d'en David i dels seus dos germans. «En Joan Poch va comprar el terreny amb la intenció de fer-hi una gasolinera –recorda en Joan–, però no li van donar permís». En aquell temps ell era viatjant de perfums i va veure una

El Cliper, situat a la cèntrica avinguda de s'Agaró, a finals dels anys 50.

PROCEDÈNCIA: Arxiu família Prohias.

oportunitat d'inversió a Platja d'Aro. La segona opció que va contemplar va ser construir un hotel, i així va ser com el Cliper va començar a prendre forma. «En Joan Poch era comercial de perfums per què durant la guerra va establir forts vincles amb l'amo de l'empresa, Casa Mas crec que es deia», ens explica en Joan. També ens diu, entre somriures, que a l'oncle de la Montse «durant molts anys el va perseguir un mal nom de la seva feina anterior. La gent que el coneixia bé l'anomenava en *Xocolateta* ja que havia treballat de comercial en una fàbrica de xocolata de Sant Feliu de Guíxols». En Joan no n'està segur, però és molt probable que fos la fàbrica de xocolates del carrer del Mall on Xocolata Regina va fabricar els seus productes fins l'any 1962.

Una peixateria a l'hotel. L'hotel, en Joan Poch, no el va portar mai, n'era el propietari però sempre hi tenia algú al capdavant. La Montse, el seu oncle i la seva tia l'havien afillat de ben petita, hi va ser gairebé des del principi. Quan ella en va assumir la direcció, els anys 90, gairebé havia passat per totes les seccions de l'hotel: bar, restaurant, habitacions. «Podem dir que hi havia tocat totes les tecles», coincideixen a dir pare i fill. Dels inicis, en recorden el primer director: «Eren un tal Josep i la seva esposa, ella va regentar una peixateria els primers anys de funcionament». «Sí, sí! —afirma en Joan— durant 4 o 5 anys, la peixateria va funcionar en els baixos de l'hotel».

Un comerç que avui segurament trobaríem una mica curiós associat a un hotel i, més encara, en el centre comercial de Platja d'Aro.

Habitacions a banda, l'hotel tenia altres virtuts que el feien reconegut. El restaurant, en una zona tan cèntrica. «Treballava molt als vespres i es va convertir en un lloc de referència per a la gent de classe mitjana que estiujava a la zona», recorda en

Joan i hi afegeix: «La gent sopava i després es quedava a la terrassa a fer tertúlia. Sobretot a l'estiu, la gent passava el temps entre copa i copa, i no era estrany tancar a quarts de quatre de la matinada». Ja en aquella època, a cavall entre els 60 els 70, la família es va adonar que era complicat controlar la picaresca d'alguns dels treballadors a l'hora de fer comptes. «Ens vam adonar que algun cambrer cobrava de més o de menys i que alguns diners no arribaven a la caixa». En Joan no concreta gaire més i acaba sentenciant: «Ja se sap, a l'hoteleria aquestes coses passen i d'altres de més estranyes també». I deu tenir raó perquè tot seguit explica que «un cuiner va morir a mitja temporada, en ple servei i sembla que els que eren a la cuina se les van empescar per continuar servint els clients.»

Avancen els anys i cap a mitjans dels 70 es fa una ampliació i l'hotel suma 9 habitacions més a les ja existents. Llavors ja s'hi podien allotjar uns 80 hostes. «Era un hotel mitjà, i ben considerat». De totes maneres, afirma convençut en Joan que «s'ha de reconèixer que llavors altres locals ja tallaven el bacallà» pel que fa al lluïment de les terrasses i a les copes que s'hi servien. A pocs metres, a la vorera de davant, «el Mont Bar, per exemple, s'havia convertit en un lloc de referència». Arribats els anys 80 es va haver de fer una inversió «pel tema de l'aluminosi», apunta en Joan. «Cert, però només es va fer un reforç horitzontal, no

vertical com s'ha fet ara, de dalt a baix», corregeix i amplia en David.

Renovar-se per continuar. El Cliper nota el pas del temps i la competència de l'obertura de més negocis de restauració i hoteleria. L'any 1995 en Joan, el pare, abandona la gestió d'un càmping a Blanes —«El vaig portar 35 anys»— per sumar esforços en el Cliper. El final de segle XX no va ser la millor època del turisme a la Costa Brava i això va fer que es comencessin a plantejar moltes coses. S'acaben els 90 i es tanca la cuina: «Ja no sortia a compte continuar servint àpats». La planta baixa es destina a lloguer i s'hi habiliten espais per a locals comercials. «De totes maneres nosaltres vam mantenir durant un temps la cafeteria, i encara servíem els esmorzars». En tot cas, es desvinculen de la gestió de les habitacions, ja una mica atrotinades, que queden en mans d'una empresa que les gestiona uns anys.

La decisió definitiva no arriba fins el 2015. «La família es planteja què fer amb l'hotel i ens decantem per la renovació». L'hotel tanca i arriben a la conclusió que amb en Joan i la Montse ja en edat de jubilació i els 3 fills amb feines no vinculades al Cliper, l'opció més lògica és convertir-lo en aparthotel. La decisió presa comença a veure la llum i, amb tota probabilitat, l'estiu del 2018 el Cliper tornarà a viure una nova època, ja renovat i conservant la marca exterior d'un passat que hem de tenir ben present.

Dia de la inauguració de l'hotel, a l'estiu de 1955; al centre i amb ulleres fosques, en Joan Poch Gay.

PROCEDÈNCIA: Arxiu família Prohías.

Els Ponjoan, de Calonge

JOAN PONJOAN VA INICIAR A CALONGE UNA NISSAGA SANITÀRIA QUE VAN SEGUIR ELS SEUS FILLS JOSEP, ARTUR I GENÍS I QUE ARA MANTENEN 3 REBESNETES I 2 QUADRINETS

Albert Vilar > TEXT

Fa temps vaig poder demostrar la coneguda i popular dita 'Calonge, terra de músics'. Però aquesta dita continua amb 'i de metges'. Ja tinc una bona llista d'apotecaris, farmacèutics, metges, doctors... I d'aquesta llista en destaca una nissaga, la Ponjoan, que va iniciar Joan Ponjoan Lloret (Calonge, 1820-1897), que van continuar els seus fills Josep, Artur i Genís i que actualment continuen tres rebesnetes, Maria Rosa Ponjoan Uriach i les germanes Marta i Anna Font Costa, i dos quadrinets, els germans Marc i Xavier Xipell.

Joan Ponjoan Lloret va néixer a Calonge el 23 de maig de 1820. El seu pare, Grau Ponjoan, com també els seus avis, Esteve Ponjoan i Josep Lloret, eren tots ells pagesos. Però ell va tenir la sort d'estudiar secundària al col·legi de Sant Victorià, a Barcelona. I l'any 1838 va entrar a la Universitat de Barcelona per estudiar farmàcia. Va

fer filosofia, matemàtiques, història natural, física i química, matèria farmacèutica i, finalment, farmàcia galènica i farmàcia operatòria. Les pràctiques de farmàcia, les va fer a l'Hospital Militar de Barcelona. I l'any 1847 va obtenir el títol. Va tornar a Calonge i es casà amb Anna Roura (o Roure). D'aquest matrimoni van sorgir tres fills que van seguir l'ofici: Josep, Artur i Genís.

Josep Ponjoan Roura (Calonge, 1853-1909). És el més desconegut dels tres germans. Per informació de Pere Caner i algunes recerques he pogut esbrinar

que va estudiar farmàcia. El títol li va ser expedit el 9 de novembre de 1898. I l'any següent va ingressar al Col·legi de Farmacèutics de Girona. Es va casar amb Joana Marés Vidal, però no hi ha constància que visqués a Calonge. Va morir a Calonge l'any 1909.

Tenia tres fills: Josep, Adela i Aurora.

De Josep Ponjoan Marés, he trobat tres informacions. La més antiga, de l'any 1938, s'informa del seu destí com a tinent mèdic provisional a l'exèrcit, a l'Ebre. L'any 1944 surt com a metge dins d'una enquesta a molts metges sobre un producte específic. I un any abans, apareix el mateix nom, juntament amb Joaquim Oliveras Llagostera, també doctor, en què inventen o patenten el procediment de fabricació de lletres i altres signes d'escriptura amb aglomerat de suro. I aquí s'estroneja, per ara, aquesta línia familiar.

Artur Ponjoan Roura (Calonge, 1854-1897). Va estudiar la secundària a l'Institut de Girona i després va estudiar medicina i cirurgia a la Universitat de Barcelona. El títol de llicenciat el va obtenir el 1881. I, seguidament, va venir a fer de metge a Calonge, on ja exercien Joan Bou i Baldiri Viladesau. Va ser un gran entusiasta de la creació del Sindicat Mèdic Gironí i impulsor del Montepio. Es va casar amb Elisa

A dalt, l'Agustina Costa, vídua d'en Genís Font, amb les seves quatre filles; d'esquerra a dreta: la Marta, l'Anna, l'Imma i la Isabel. Al costat, en Marc Xipell Font // PROCEDÈNCIA: Arxiu família Font Costa.

Sabater i van tenir 4 fills: Otília, Albert, Alfons (o Idelfons) i Artur. D'aquests, tres, de ben segur, van seguir la vinculació amb la sanitat.

Albert Ponjoan Sabater (Calonge, 1891-Barcelona, 1967) va estudiar Medicina a Barcelona i es va especialitzar en ginecologia. Va treballar tota la vida a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona; arribà a ser una figura consagrada de la ginecologia catalana. Es va casar amb Rosa Isern, de Calonge, a Montserrat i van tenir 3 fills: Maria, que va morir als 6 anys, Albert i Jordi. Va morir l'1 de novembre de 1967 i va ser enterrat a Calonge, com ell volia. Dels dos nois, Albert (Barcelona 1929-2015) va seguir les passes del pare i va continuar la mateixa especialització al mateix centre hospitalari. Albert Ponjoan Isern es va casar amb Matilde Uriach i van tenir dues filles. La gran, Maria Rosa Ponjoan Uriach, va decidir estudiar farmàcia i té actualment un establiment propi a Barcelona.

Alfons Ponjoan Sabater (Calonge, 1895-Barcelona, 1963). Va estudiar Farmàcia. Va viure a Barcelona, arribant a ser gerent-conseller de productes Neosan i laboratoris Unisol. Es va casar amb Maria Maruny i van tenir una filla, Núria, que se sap que es va casar amb Jaume Mas i posteriorment van marxar a Portugal i, poc després, als Estats Units.

Artur Ponjoan Sabater (Calonge 1897-Lloc indeterminat, 1936). Va estudiar també Medicina i Cirurgia; es llicencià l'any 1925. En acabar va obrir despatx a la Bisbal d'Empordà, on va implicar-se en el món social i polític del municipi. L'any 1931 va entrar a l'Ajuntament republicà, essent el regidor més votat. Es va casar amb Teresa Murtra, filla d'un hisendat de Torroella, i van tenir un fill, Jordi, que va decidir fer arquitectura tècnica. Els dos fills d'en Jordi tampoc han seguit la línia sanità-

ria. Artur Ponjoan va morir l'any 1936 i, posteriorment, el seu consultori va ser transferit al matrimoni Josep Solé i Francesca Casaponsa, que va ser de les primeres dones a exercir la medicina rural en terres gironines.

Genís Ponjoan Roura (Calonge, 1864-1917). Va seguir les mateixes passes que el seu germà Artur. Es va llicenciar el 1893 i se'n va anar a fer de metge a Tordera. Es va casar amb Maria Ferran, de Valls, amb qui va tenir dues filles, Maria Mercè i Carme. En morir el seu germà Artur, l'any 1897, Genís va venir a cobrir la seva vacant a Calonge. Conegut a Calonge per Nissu, s'hi va dedicar en cos i ànima, i fins i tot va despertar la vocació mèdica en alguns joves, com va ser el cas del doctor Josep Maria Vilaseca.

«Era un gran metge», va recordar el també doctor Josep Vilar Bonet.

«Estimava Calonge i el progrés», recordava l'erudit Pere Caner. Però també va ser un gran activista cultural, especialment a través del Casino Obrer La Fraternitat. L'any 1913 va participar, amb altres metges calongins, al I Congrés de Metges de Llengua Catalana, que es va fer a Barcelona. En morir, el 1917, La Fraternitat va demanar a l'Ajuntament que li dedicés un carrer. I li va donar el que fins aquells moments era conegut com el carrer dels Morts.

Respecte a les dues filles, la gran, Maria Mercè, es va casar amb el comerciant Ramon Font. Del matrimoni, va néixer Genís Font Ponjoan (Barce-

lona, 1929-1987), que també va decidir estudiar medicina i cirurgia. «Va estudiar amb molt de sacrifici, ja que treballava de dia i estudiava de nit, i a més havia de demanar prestat els llibres als companys», recorda la seva filla Anna. Genís Font es va especialitzar en radiologia i va impulsar aquesta especialitat a l'Hospital de la Creu Roja de Barcelona. El doctor Àngel Gayete el qualificava d'«home que estimava la seva terra [Calonge], la seva família, la seva professió i els seus companys, als quals es dedicava en cos i ànima.»

Genís Font es va casar amb Agustina Costa, amb qui van tenir quatre filles: Marta, Isabel, Anna i Imma. I dues d'elles van decidir seguir l'ofici sanitari del pare. La gran, Marta, va fer infermeria, treballant a l'hospital Dos de Mayo fins que va ser mare. I Anna va decidir seguir les mateixes passes del

pare, va estudiar medicina i es va especialitzar en radiologia.

«Ell, durant la carrera em va ensenyar moltíssim i va morir just quan jo la vaig acabar. Tenia un arxiu gegant d'imatges radiològiques i una gran capacitat docent. Explicava la patologia d'una manera tan didàctica que et quedava gravat per sempre», recorda encara

ara Anna, que treballa al grup Manchón. Isabel, la segona, per contra, no va seguir l'ofici de la nissaga, però sí que ho han fet els seus fills, Marc i Xavier Xipell Font.

Marc Xipell (Barcelona, 1990) és metge resident de nefrologia a l'Hospital Clínic de Barcelona, mentre que Xavier (Barcelona, 1994) està cursant quart de medicina.

De dalt a baix, en Josep, l'Artur i en Genís Ponjoan Roura.

PROCEDÈNCIA: Arxiu família Ponjoan.

Els Sayols, de la Bisbal

DURANT CINC GENERACIONS, I AMB LA SISENA QUE JA ÉS A LA CANTONADA, AQUESTA FAMÍLIA HA SABUT ADAPTAR UN OFICI ANCESTRAL A LES DEMANDES DELS TEMPS ACTUALS

Salvador Vega > TEXT // Josep Burset > FOTOGRAFIA

Cap a finals del segle XIX en Narcís Payet, originari d'Ullà, es va plantar com a baster al número 2 del carrer de l'Amor Filial de la Bisbal. Avui els seus descendents continuen treballant al mateix lloc, utilitzant pràcticament les mateixes eines i aplicant les mateixes tècniques. Però el temps no ha passat en va i l'ofici s'ha transformat increïblement. El fill d'en Narcís va ser en Josep Payet Rovira, a qui tothom coneixia com a Siset Baster, i que va ser el pare de la Narcisa Payet Ricard. La noia es va casar amb un jove aprenent que treballava a la botiga, l'Isidre Sayols Comas, i vet aquí que l'any 1949 van ser els pares d'en Josep Sayols Payet, a qui encara avui trobem al peu del canó, cosint rere el mostrador, amb aquell posat que només s'adquireix amb l'experiència de molts anys d'ofici. «Els Sayols provenim de Rocacorba –diu–, d'una família on hi va haver dotze nois, i per això es van anar escampant». La darrera generació, la constitueixen els fills d'en Josep: l'Eva, en Pitu i la Mireia Sayols Carola, que són els que han impulsat el negoci cap al futur i encara han tingut temps de portar al món uns infants que ja voleien per la botiga.

L'ofici de baster no deu pas ser el més antic –aquest mèrit diuen que li correspon a un altre sector– però segurament es devia iniciar just l'endemà que es va domesticar el primer cavall. Cal disposar dels arreu apropiats per dominar l'animal,

per fer que la càrrega viatgi segura, per assegurar-se que la bèstia no es distreu o s'espanta amb qualsevol cosa, o per aconseguir que el tir sigui efectiu. Cabeçades, reculants, bastets, collars, ulleres, selles, barrigueres, cinxes, xivelles, tatxes...vet aquí el món del baster tradicional. Fins que la mecanització de les tasques agrícoles va substituir els equins pels 'cavalls de vapor' dels motors d'explosió. Aleshores els basters es van haver de dedicar més a la part dels tendals, que ja dominaven des que vestien les tartanes i altres carruatges. En Josep recorda bé que era molt pesat cosir a màquina els *toldos* dels camions grossos. La darrera transformació de l'ofici va venir amb el creixement de l'afició als esports hípics. La gent ja no té els cavalls per treballar sinó per gaudir. Tot plegat ha comportat una demanda d'arreu i complements, tant per al cavall com per al genet, que han impulsat el vessant comercial del negoci.

Fet diferencial. Mentre en Josep em mostra les eines més característiques de l'ofici –el coltell, les *lesnes*, els trepants, el ratllador, la *nyita*,

l'embotidor, el vetllador...– m'explica el complex procés d'elaboració d'un collar, aquells que es posen als animals de tir. «Primer s'ha de fer l'ànima, que es fa amb *paia de sèquel*. S'ha d'embotir molt bé, perquè quedi ben fort. Les corbes es fan amb vergella de lledoner, que es posava a bullir per poder-la *blincar* i llavors es serrava per la meitat i així es tenien dues corbes exactament iguals, una per a cada costat del collar». De la infinitat de detalls que em comenta, no em puc saltar el que té a veure amb el sistema de tancament del collar: si es tanca per dalt es diu que és model espanyol o català i si es tanca per baix és model francès. I aquí ve el cas: «A l'Alt i Baix Empordà, fins a Flaçà, fem servir el model francès, que arriba fins a Alemanya; en canvi a la resta de Catalunya i fins a Galícia, van amb el model espanyol», especifica en Josep. Ningú sap ben bé per què els basters de l'Empordà seguien un tradició diferent de la resta de basters dels països.

I parlant de collars, en Josep m'explica que un dia va anar al mas d'un amic seu, un mas de les Gavarres, i va veure que aquell home tenia penjats tres collars a l'entrada, per fer bonic. Quan se'ls va mirar va saber identificar que eren fets per diverses generacions de la seva nissaga: «Un era fet del pare, l'altre de l'avi i l'altre del meu besavi. Els vaig conèixer ben bé. El besavi sempre hi posava al centre de la caperutxa –la punxa que fa el

Collar i cabeçada fets a can Sayols; a l'ullera s'hi veuen les inicials JS.

collar a la part superior— una rodona de *cuiro* amb una tatxa al mig». Al magatzem de can Sayols, entre altres relíquies, en Josep em va mostrar peces que anaven marcades amb les inicials JS formades amb tatxes. El seu fill Pitu continua fent servir el mateix senyal, però amb un disseny molt més modern.

Canvi generacional. En Josep i en Pitu han begut de la mateixa font l'ofici de baster, però tenen estils de treballar ben diferents. La Mireia ens ho aclareix: «El pare treballa més com s'havia fet tota la vida, més rústic. En Pitu, en canvi, treballa més polít, fa coses que queden més boniques, més lluides». L'un fa peces que duraran tota la vida, l'altre fa treballs que enamoren tothom. El cert és que hi ha una, diguem-ne, amical rivalitat entre pare i fill. D'entrada, cadascú té el seu propi espai de treball, en Josep darrere el mostrador, a la botiga, i en Pitu al taller que ha instal·lat al soterrani. «Si fins i

tot es marquen les eines», ens aclareix la Mireia. Els bons artesans, és clar que sí, són gelosos del seu espai, de les seves eines i de les seves feines. En Pitu, d'altra banda, treballa ja amb materials més actuals i també ha incorporat tècniques i eines que venen d'Amèrica (a les míti-ques pel·lícules del *far west* no hi surten mai basters, però sense ells els *cowboys* haurien hagut de muntar a pèl) i també d'Andalusia que, segons en Pitu, ve a ser la Meca dels basters.

Ara ja fa temps que a can Sayols no empeguen fil de cànem amb la pega negra que compraven a can Ferreny; ja no hi ha lligadores que en plena campanya de sega han trencat alguna de les tres teles i s'ha de cosir urgentment. Tampoc cal anar, encara que sigui en plena nit, a reparar alguna corretja de les bombes que drenaven l'estany d'Ullastret; i a la farinera de can Sunyer ja fa anys que no han de fer venir el baster perquè ha petat alguna corretja. En Josep

es lamenta: «L'ofici ja està. Abans aquí, a la Bisbal, on hi havia més basters era a la carretera: a tocar el carrer Ample hi havia en Frigola; més amunt, l'avi de la fonda Ridaura era baster; encara més amunt, on hi havia la botiga Bruc i Molsa, hi treballava un baster que es deia Simplicí; i més amunt encara, davant per davant de can Batlle i havia en Robau, també baster. I el *cuiro* venia d'aquí la Bisbal mateix, també, de can Met de les Pells, que era on ara hi ha la fàbrica de ceràmica d'en Romaguera». De ben cert que tota una manera de fer està a punt de desaparèixer, però a can Sayols el tràfec és constant. S'hi respira una passió encomanadissa pel món del cavall. De fet són participants habituals dels concursos hípics, i fins i tot a la família hi ha campions de Catalunya d'*enganxe*. Tot plegat, una interessant i intel·ligent combinació de passat i modernitat, de negoci i lleure, de treball i passió, vet aquí com cusen a can Sayols.

D'esquerra a dreta, en Josep Sayols, en Pitu, la Mireia i la petitona Sira.

Tres generacions de ceramistes

EN LLUÍS PUIGDEMONT I L'ANNA PASCUAL, DE LA BISBAL D'EMPORDÀ, REGENTEN AQUEST NEGOCI FAMILIAR DE CERÀMICA QUE VA FUNDAR L'AVI D'EN LLUÍS L'ANY 1930

Jordi Frigola i Arpa > TEXT // Josep Burset > FOTOGRAFIA

El taller artesanal de ceràmica de Lluís Puigdemont situat al carrer Indústria, de la Bisbal, just al costat del Terracotta Museu, és una continuïtat del que va fundar un altre Lluís Puigdemont, l'any 1930, avi del nét del mateix nom. Són ja tres generacions, si bé els descendents del fundador es van desdoblar en dos tallers de germans i avui existeixen amb el parentiu de cosins germans, cadascun amb taller propi. Curiosament en totes tres generacions els que van començar i continuar aquest obrador s'han dit sempre Lluís. És un cas que sempre havia tingut una tradició a Catalunya: els fills segueixen l'ofici dels avis i dels pares i en perpetuen el nom i el cognom.

Aquest taller és, doncs, del tipus familiar i el porta el matrimoni format per Lluís Puigdemont i Anna Pascual i els ajuda un terrisser, Josep Matés, que és un operari autònom que a part té taller propi a casa seva, on elabora ceràmica negra. L'Anna i en Lluís expliquen que en Josep és un romàntic de

la ceràmica que li agrada recuperar les formes dels atuells de la terrissa antiga i que reproduceix inspirant-se en peces sorgides de les excavacions de les ciutats iberogregues d'Ullastret i d'Empúries. En Josep a can Puigdemont és el que fa anar el torn i en Lluís fa les peces que s'emmotllen amb premsa, com ara plats i plates i també és el que poleix les peces quan surten del torn i el que té cura d'enfornar i totes les altres feines, ajudat per l'Anna.

La decoració de les peces. L'Anna Pascual té estudis universitaris i fa temps es va llicenciar en filologia catalana, o sigui que és una filòloga ceramista. De ben joveneta ja sentia interès pel dibuix i la pintura, influïda per la família: el seu avi i el seu pare eren coneguts fusters i ebenistes i la tia Rosa Pascual, modista a qui agradava dibuixar i pintar, li van despertar aquesta afició i ara l'ha pogut portar a la pràctica. Ella és l'encarregada de decorar els objectes que fabriquen, amb dibuixos de flors, sanefes, formes

geomètriques, espirals, cargols, peixos... Els colors que prefereix combinar l'Anna són el vermell i el verd. El color de fons d'aquestes peces es fa amb pinzell i els dibuixos es tracen amb una pera de goma i xeringa, un estri que ha substituït ja fa molts anys la tan tra-

dicional llanterna, una mena de setrill amb el qual el terrisser d'abans feia caure el líquid a pols resseguint sobre la superfície: així dibuixava les formes que es volien realitzar.

A can Puigdemont treballen amb terra argila que els subministra l'empresa Trayter, amb la qual fabriquen jocs de cafè, tasses per esmorzar, gots, gerres, teteres, salers, cullerers i objectes per al servei de taula, com plats i plates, o bé peces per decorar les estances d'un habitatge.

La sortida dels seus productes es fa a través dels clients que els els compren per revendre a les seves botigues. A la Bisbal, només subministren a un comerç en exclusiva, al barri de l'Aigueta, a la carretera, perquè, segons diuen, els interessa més que hi hagi un negoci que s'especialitzi en la seva obra, entre les d'altres fabricants bisbalencs. També tenen com a clients alguns botiguers de Barcelona. I així mateix venen a comerciants de França, de diverses poblacions i negocis, a l'Ardèche, la Provença, l'Arieja, el Perigord i la Bretanya. A Alemanya, tenen un client a la ciutat de Colònia i en un principi del seu negoci també havien venut gènere a algun botiguer d'Holanda.

De totes maneres, en Lluís Puigdemont explica que el seu taller és petit i senzill i no pretén fer una gran producció ni muntar una gran fàbrica. Es dediquen a subministrar a uns clients

En Lluís Puigdemont i Sabater, segona generació de la nissaga, treballant al torn. Dècada dels 60 // PROCEDÈNCIA: Col·lecció família Puigdemont.

A dalt, l'Anna Pascual i en Lluís Puigdemont, la tercera generació, davant d'alguns productes que fabriquen: gots, tasses, gerres, plats... A baix, en Pere Martínez Noguera, la Pietat Puigdemont, la Nuri Plaja i la Rosa Pascual treballant al taller de can Puigdemont. Dècada dels 60 // PROCEDÈNCIA: Col·lecció família Puigdemont.

fixos i a anar superant la crisi que fa anys pateix el sector. Avui sembla que la ceràmica hagi passat de moda tot i que a la Bisbal se'n va mantenint el seu interès. Això contrasta amb l'època –la dècada dels seixanta i setanta del segle passat– en què es produí una afició i una eufòria per part d'autòctons i estrangers en la qual augmentaren les fàbriques i tallers; era el temps en què va sorgir el costum de regalar objectes de terrissa o en què molts turistes estrangers se'ls enduien de record cap el seu país.

Els bisbalencs recorden molt bé que s'instal·laren moltes botigues que van donar caràcter al barri de l'Aigüeta, les voreres del qual s'omplien de gent, cotxes i autocars els mesos d'estiu. Només com un altre exemple d'aquesta afició cap el món ceramista cal esmentar que l'any 1969 es va muntar una exposició al castell de la Bisbal –'Ceràmica catalana actual'– que va ser visitada als mesos de juliol i agost per més de quinze mil persones; va tenir un reconegut èxit entre bisbalencs i forasters.

Visitar l'obrador d'en Lluís i l'Anna, el seu forn i la petita exposició de la manufactura que hi tenen és com si ens traslladéssim un quants segles enrere, quan va començar a haver-hi terrissers a la població, tots els quals treballaven i tenien el negoci d'estructura familiar, com aquest. Entrar en aquest petit món de can Puigdemont on es respira la flaire suau i humida de l'argila, veure-hi com la terra pren forma, sentir la fredor trencada per l'escalf del forn i rebre l'acollidora amabilitat dels seus propietaris és com viure, en concret, un trosset de la Bisbal, un dels més ancestrals i un dels més entranyables.

«Això, ho trobaràs a can Coll!»

AQUESTA SENTÈNCIA S'HA ANAT FENT POPULAR A GIRONA DES DE L'OBERTURA DE CASA COLL EL 1945, ESTABLIMENT D'ELECTRODOMÈSTICS, FERRETERIA I ESTRIS DE CUINA

Guillem Saló > TEXT I FOTOGRAFIA

A Girona, una de les sentències que es va anar fent popular als anys 50 i que encara perviu serveix per donar resposta a l'interlocutor que pregunta, desorientat: «He de comprar...» I aquí, podeu posar-hi qualsevol atuell de cuina, complement de ferreteria o element per a la llar. «On ho puc trobar, això?» L'interpel·lat, segur de sí mateix, respon: «Això? Ho trobaràs a can Coll!»

Lluny del comerç despersonalitzat, la botiga situada en el privilegiat xamfrà del carrer Pare Claret amb la popular plaça del Lleó segueix atenent la clientela amb

el mateix esperit de proximitat i calidesa d'ara fa 72 anys, quan Lluís Coll i Frou (1922-2007) va obrir el negoci sota el reclam de 'Casa Coll. Ferreteria i Bateria de Cocina'. Els seus nets, els germans Albert i Patri Coll i Barceló, continuen assessorant amb entrega i ofici tot aquell que hi acut per adquirir estris clàssics de la cuina com ara la paella, la cassola, el molinet per trinxar llavors, la taula de tallar verdures, el sitrell, el trencanous o la cafetera. També tenen solucions per als qui necessiten un tornavís, unes estelles o un simple tap de suro, mentre

que en qüestió d'electricitat ofereixen des de bombetes a endolls.

Amb l'aplom d'aquell comerç històric fet a foc lent, els 160 metres quadrats de l'establiment són atapeïts d'aquesta mena d'utensilis, però sempre distribuïts amb l'ordre i l'efectivitat que tant agraeix el client, tant el que sap què busca com aquell que prefereix trobar tot badant entre els passadissos de lleixes.

I és que, justament, la proximitat amb el mercat del Lleó explica els orígens del negoci. El besavi, Esteve Coll

L'Albert Coll, la Isabel Muñoz, la Patri Coll i l'Àngel Mundo, darrere el taulell de la botiga.

i Figueres, va fixar-se en aquell terreny on ara és la botiga i que als anys 30 era un forat –l'antic fossat del baluard de Sant Francesc– utilitzat per retenir-hi temporalment el bestiar que es transportava amb tren fins a Girona diven- dres a la tarda per ser ofert l'endemà a la fira. Coll va adquirir el solar per establir-hi la llar familiar i un negoci vinculat a la ferreteria i cuina adreçat al públic gironí i de pobles veïns que venia a mercat a comprar viandes.

El propi Esteve Coll, que era mestre d'obres, va projectar l'edifici com a ajudant de l'insigne arquitecte racionalista gironí Josep Maria Claret i Rubira, autor d'edificis emblemàtics de la ciutat com són el xalet Tarrús, les cases Escatllar o la casa Pla. La finca dels Coll, de tres pisos més àtic, va ser catalogada com a patrimoni cultural i qualificada com a «mostra interessant del racionalisme a Girona, posant en pràctica el postulats del Gacpac quant a la simplicitat de línies, absència de motius decoratius superflus i predomini de l'horitzontalitat.»

Botiga inaugurada poc després del mercat. Finalment, l'any 1945 es va inaugurar Casa Coll, que dividia els baixos entre el magatzem i la botiga. El moment no podia ser més oportú, ja que pocs mesos abans, el 1944, l'Ajuntament de Girona havia inaugurat el *Mercado de Abastos* com a resultat de les obres iniciades dos anys abans, que van anar acompanyades d'una controvertida polèmica urbanística iniciada el 1925 sobre la ubicació idònia per a traslladar-hi el mercat que es feia a la Rambla, tal com explica l'ex-cronista oficial de Girona, Jaume Marquès, al volum III del recull *Indrets de Girona*. Els voltants del mercat es van anar farcint de magatzems de queviures i alguna casa de menjar.

L'Àngel Mundo al taller de can Coll, al soterrani de la botiga. Any 1961.
PROCEDÈNCIA: Arxiu família Coll.

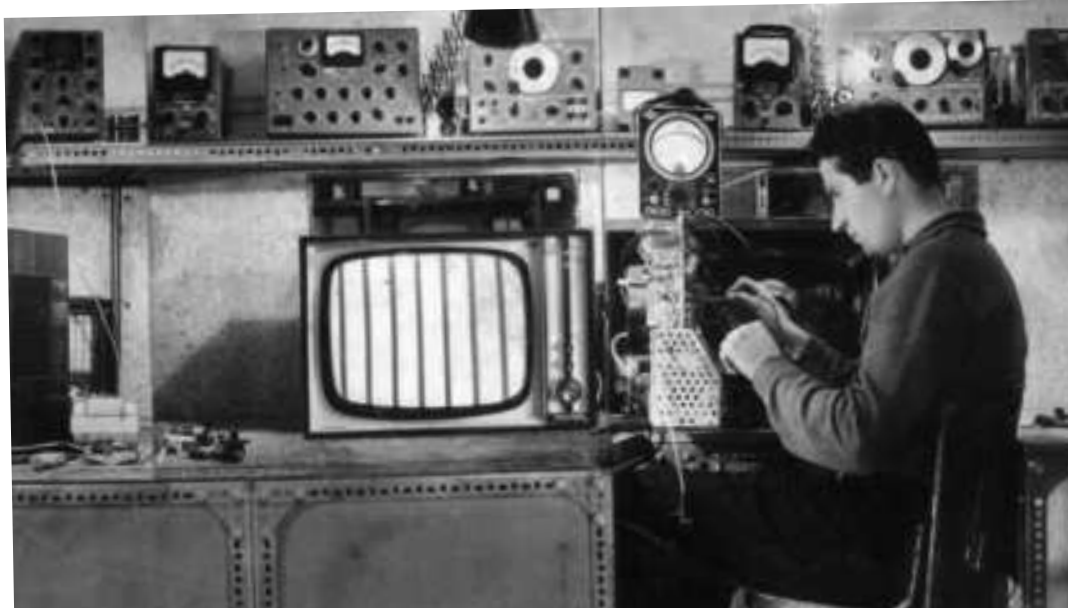
A aquest context, cal afegir-hi el fet que en una ciutat com Girona, que aquella dècada estava creixent amb força a l'altra riba de l'Onyar i a l'espai generat per l'enderrocament de la muralla medieval que resseguia l'actual Gran Via de Jaume I, eren pocs els establiments que oferien un assortit similar al de can Coll. En aquella època trobem Puig Martí, al Pont de Pedra; Omedes, a la carretera de Barcelona; Magaldi, a la plaça Marquès de Camps; i Berdala, al carrer de Santa Clara.

En un principi, la botiga l'havia de regentar en Josep Coll, el segon fill de l'Esteve, però aquest va marxar a l'Argentina per muntar-hi una fàbrica d'agulles d'estendre i de neveres. De manera que, finalment, va ser en Lluís Coll i Frou, el primogènit, qui es va fer càrrec de l'empresa amb l'ajut de la seva muller, la Lolita Rovira i Pruneda. A més de seguir l'estela paterna pel que fa a la formació –també era mestre d'obres–, en Lluís Coll havia format part d'una generació emblemàtica de gironins que havien excel·lit en l'hoquei sobre patins. Tant és així, que l'equip format pels Bassó, Vallmajor, Lloveras, Caula i el mateix Coll havien aconseguit ser campions estatals les temporades 1947 i 1948.

En aquells primers anys, una estampa típica de la botiga era veure els dependents tot servint cargols, femelles, claus i peces de ferreteria a granel. Mentrestant, al davant de la botiga s'hi podia

trobar un altre dependent tallant tela metàl·lica per a algun client que volia ferrar el galliner. En l'àmbit culinari, la clientela que anava a mercat aprofitava per adquirir-hi olles, plats o porrons. Tal com recorda l'Àngel Mundo –que el 1948, amb 14 anys, va entrar-hi de treballador–, «com que els porrons es venien amb el bec tancat, els preguntava: 'Com vols el raig: gros o petit?' I llavors jo tallava el broc al gust de cadascú», que generalment passava per fer-lo gros, puntualitza. Al principi, el jove dependent realitzava aquesta operació amb unes *aliquetes*, però el problema és que relliscaven, i tot fent de la necessitat virtut, es va acabar inventant un premsador que feia un tall net al broc del porró.

De les cassoles als primers televisors. El càlcul, l'atzar, la perícia o la desventura. La història dels negocis és el resultat de molts factors que n'acaba configurant l'esdevenir. Un viatjant que el 1957 rondava per Girona va acudir a can Coll per oferir-los de vendre ràdios, i allò va canviar la història del negoci. El viatjant en qüestió tenia l'exclusiva de ràdios de la marca *Iberia*, de manera que can Coll va emplenar-se d'aquells aparells de grans dimensions, que venien 'a plaços'. L'Àngel Mundo era l'encarregat de reparar els transmissors espatllats, ja que era tècnic de ràdio des de 1953, un títol que s'havia tret amb un curs fet per correspondència.

M5

El Passeig del Mar durant la festa major de Sant Feliu de Guíxols. En primer terme, les parades anomenades 'ganges'.

ANY: 1925
PROCEDÈNCIA: ARXIU MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS. FONTS I AUTOR: FRANCESC LLORENS COMPAÑÓ.

M6

El ball de festa major al Casino Obrer la Fraternitat situat al carrer Àngel Guimerà al centre de la vila de Calonge, hereu de l'antic casino d'Isabel II. Fou clausurat el 1939.

ANY: 1927
AUTOR: DESCONEGUT
PROCEDÈNCIA: ARXIU MUNICIPAL DE CALONGE. FONTS JOSEP FORT

PATRIMONI

ETNOLOGIA

Us portem la marededeu!

84

ELVIS MALLORQUÍ [Riudellots, 1971. Historiador]

El pont de l'Aigua sobre el riu Ter; a l'esquerra, Sarrià de Ter. Anys 1906-1918.

PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fototípia Thomas, ed.).

ARQUEOLOGIA

La Via Augusta

86

JOAN LLINÀS [Sils, 1966. Historiador i arqueòleg]

HISTÒRIA

En Paulí Oms

88

JORDI FRIGOLA I ARPA [La Bisbal d'Empordà, 1934. Historiador]

LITERATURA

Xavier Carbó i Maymí

90

XAVIER CARBÓ I CAÑIGUERÀ [Cassà de la Selva, 1943. Professor jubilat]

LLENGUA

Vall-llobrega: ficció aciençada?

92

ROBERT G. TEN [Calella de la Costa, 1980. Filòleg, editor i docent]

EN MAR

A l'hivern, l'aixa; a l'estiu, turistes

94

JAUME BADIÀS [Tàrraga, 1972. Historiador i arqueòleg]

FAUNA

El raspinell

96

ENRIC FÀBREGAS [Girona, 1972. Biòleg]

PLANTES I REMEIS

Una infermera de plantes

98

ANNA M. OLIVA [Torroella de Montgrí, 1966. Biòloga]

PATRIMONI ARQUEOLOGIA // Joan Llinàs > TEXT

La Via Augusta

Resseguim el gran camí que en època romana travessava les nostres terres de nord a sud i que anteriorment s'havia conegut com a Via Heràclia

Els vasos de Vicarello són quatre vasets de plata del sI dC que foren descoberts el 1852 en aquesta localitat prop de Roma. Duen gravades totes les estacions i parades de la via romana que comunicava Roma amb Cadis, un camí que a la península Ibèrica es denominava Via Augusta perquè fou l'emperador August qui el va fer condicionar, tot resseguint un antiquíssim camí que fins aleshores s'havia conegut amb el nom de Via Heràclia.

En els vasos, un cop travessat el Pirineu (*In Pyrenaeo*) hi podem llegir *Iun-caria*, *Cinniana*, *Gerunda*, *Aquis Viconis* i *Seterrae*. Aquestes mateixes parades de la Via les trobem a l'Itinerari d'Antoní, del segle III, i a la Taula de Peutinger, una còpia del segle XIV d'un antic mapa viari romà, amb un petit canvi: aquí *Cinniana* és substituïda per *Cerviana*. Així doncs, procedent de l'Empordà, la Via Augusta passava per Girona i travessava la Selva

cap al Vallès; és a dir, el mateix recorregut que han seguit tots els camins posteriors: camins rals, vies de tren, carreteres, autovies i autopistes. D'una via romana tan fressada al llarg dels segles ens en queda poca cosa; no es conserven enllosats, empedrats, canals de desguàs ni murs de contenció, però sí que hi ha elements que ens permeten resseguir-la.

La riera Cinyana, Cervià i el Ter. *Cinniana* era una *mansio*, una mena d'hostal, que ha donat nom a la riera Cinyana, que discorre per Vilademuls, Sant Esteve de Guialbes, Viladasens, Sant Jordi Desvalls i Sobrànigues, on s'uneix al Ter, però l'indret on es trobava és encara desconegut. *Cerviana* l'hem d'ubicar a Cervià de Ter, on hi ha una vil·la romana a tocar del poble, a la Quintana. La substitució de

Cinniana per *Cerviana* fa pensar que en aquest tram la Via Augusta hauria variat el recorregut: primer seguiria un itinerari semblant a l'actual N-II i després hauria passat més a prop del Ter.

Després de Medinyà calia passar el Congost. Aquest punt estratègic del camí fou controlat per romans i visigots des de la muntanya de Sant Julià, on es dreçà un complex fortificat, un *castellum*, ben conegut gràcies a les excavacions. Passat el Congost, la via discorria pel pla de Sarrià, a tocar de la vil·la del Pla de l'Horta, i travessava el Ter mitjançant un pont, el pont Major, una obra romana de deu ulls que va estar en funcionament fins el 1939.

A tocar del pont per la banda de Sarrià, hi fou trobat un mil·liari, clar testimoni del pas de la Via Augusta. Els mil·liaris eren unes columnes

A dalt, l'antic pont de l'Aigua, sobre el riu Ter. A l'esquerra, Sarrià de Ter i a la dreta, el barri del Pont Major // PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Joan Martí Centelles). Al detall, el mil·liari de Sarrià de Ter // PROCEDÈNCIA: ©Arxiu fotogràfic Museu d'Arqueologia de Catalunya – Girona. INV. 1704 MAC-Girona.

Orígens mítics del corredor mediterrani

cilíndriques de pedra de més de 2 m d'alçada i entre 40 i 60 cm de diàmetre que es col·locaven arran del camí cada milla romana (1.480 m). A la inscripció, a banda de referències a l'emperador, hi solia haver indicacions corresponents a la via (distàncies o esments a obres de reparació i manteniment). El mil·liari de Sarrià esmenta l'emperador Maximí (235-238) i el governador Quint Deci Valerià, que va fer reparar la via i els ponts. És probable, també, que la pedra cilíndrica que fa de base de la imatge de Sant Sadurní, a l'església de Medinyà, sigui el fragment d'un altre mil·liari.

Girona. La Via Augusta continuava pels actuals Pont Major, Pedret i Sant Pere. Entrava a *Gerunda* pel portal de Sobreportes, passada una de les necròpolis de la ciutat que, com era habitual, s'estenia arran del camí. D'aquest cementiri procedeixen els sis sarcòfags amb escultures que avui podem admirar dins la col·legiata de Sant Feliu, un temple que no és gens estrany que es trobi en aquest indret precís, on fou sepultat el màrtir gironí.

Dins la ciutat, la Via Augusta es transformava en el *kardo maximo*, el principal carrer nord-sud, que avui és el carrer de la Força. Sortia després del recinte romà pel portal, avui inexistent, de la plaça del Correu Vell i continuava per l'actual carrer Ciutadans, prop del qual també s'han trobat enterraments romans. A continuació, travessava l'Onyar i seguia cap al sud per l'actual carrer de la Rutlla i la pujada de la Creu de Palau. A Palau Sacosta, l'any 1931, s'hi van descobrir dos nous mil·liaris. En un, s'hi esmenta l'emperador Constantí II (337-340) i el mateix nom de la Via Augusta. El segon té una inscripció de Teodosi (379-395), superposada a una de Claudi II (268-

Conta la mitologia que Hèracles (Hèrcules en llatí), que era fill del déu Zeus i de la mortal Alcmena, tenia una força prodigiosa. En un dels treballs que li va encarregar el rei Euristeu de Micenes va haver de viatjar fins a l'extrem occidental del món conegut (és a dir, la península ibèrica) per robar els ramats de bous del gegant Gerió, una criatura de tres caps que vivia prop de Gibraltar. Procedent del nord d'Àfrica, Hèracles va passar l'estret, on va alçar dues grans columnes (les Columnes d'Hèrcules) i es va apoderar del bestiar. Quan Gerió, enfurismat, es va enfrontar a Hèracles per recuperar el ramat, l'heroi el va matar i es va endur bous i vaques Ibèria amunt cap a Grècia. El camí que va emprendre, seguint la costa i travessant els passos orientals del Pirineu, fou conegut ja pels antics com a Via Heràclia o camí d'Hèracles.

Un complement català de la llegenda, immortalitzat per Jacint Verdaguer en la seva *Atlàntida*, ens mostra la tirania de Gerió, que va matar la reina Pirene i es va apoderar de tota Ibèria. Tanmateix, sembla que el gegant tricèfal, llevat de fundar Girona (a la qual va donar el seu nom), no va poder fer gaire res més. Per acabar amb Pirene, Gerió havia provocat un gran incendi que la va carbonitzar. Hèracles, alertat pel fum, només va ser a temps de donar sepultura a la pobra reina sota un gran túmul de pedres que, des d'aleshores, es coneix amb el nom de Pirineu 🗿.

270). Tant aquests mil·liaris com el de Sarrià estan exposats al MAC-Girona.

El pla de la Selva. Des de Palau, la Via Augusta es dirigia cap a *Aquis Viconis*, a Caldes de Malavella, on hi havia dos balnearis d'aigües termals i on es va establir una ciutat anomenada *Aquae Calidae*, que al segle I dC ja disposava d'estatus municipal. Però coincidia *Aquis Viconis* amb *Aquae Calidae*? La referència a les aigües (*Aquae*) en els dos topònims fa pensar que sí, i el més que probable pas de la Via Augusta pel mig del nucli de Caldes ho confirma.

Investigacions recents entorn del camí ral de Girona a Caldes, documen-

tat des de l'alta edat mitjana, indiquen que es tracta probablement del continuador directe de la Via Augusta. És un camí molt recte, que comunica directament dues ciutats romanes i que, des de Palau Sacosta, es dirigia cap a l'actual nucli de Fornells, passava a l'est i molt a prop de Riudellots i entrava a Caldes pel carrer Girona. Dins del nucli, seguia pels carrers Major i Santa Maria i enfilava cap al sud en direcció a Vidreres, deixant a la dreta l'estany de Sils. Des de Vidreres girava després cap a Maçanet, on hi havia la vil·la romana de l'Hort d'en Bach, per dirigir-se a Hostalric i, seguint la Torreda, continuar cap al Vallès 🗿.

En Gerió, el gegant de tres caps, segons la colla gegantera La Fal·lera Gironina.

A l'hivern, l'aixa; a l'estiu, turistes

Amb Agustín Cano, repassem la feina i la visió de negoci del mestre d'aixa Ramon Gay, de Sant Feliu de Guíxols, i també el futur d'aquesta activitat

Hi ha oficis als pobles de costa que mai no trobaríem al rerepaís. No només dels vinculats a la captura de peix, parlem dels que toquen fusta: els mestres d'aixa i els calafats. Si el mestre d'aixa és qui disposa dels coneixements i la pràctica a l'hora de construir una embarcació, el calafat en garanteix l'estanqueïtat. Aquestes activitats es troben a prop de la desaparició, almenys a la pràctica, tot i que molts mestres d'aixa encara conserven aquestes habilitats.

Tradicionalment la feina dels mestres d'aixa ha anat de la mà de l'activitat pesquera, però l'arribada del turisme comportà la irrupció d'un nou actor: el turista. Aquest, disposava de temps lliure i es movia pel moll observant-t'ho tot i començant a ocupar els espais fins llavors només transitats per la gent que vivia del mar. Mentre que en molts municipis se'ls veia, inicialment, com a intrusos, a Sant Feliu de Guíxols en Ramon Gay —mestre d'aixa nascut el 1926— veié en aquesta gent com s'obria una mar d'oportunitats.

De Granada a Sant Feliu. Malauradament no disposem del seu testimoni di-

recte, ja que va morir el 2010, però les Drassanes Gay continuen funcionant de la mà d'Agustín Cano, tot i que ara els temps són molt diferents. «Amb l'arribada de la fibra, substituint la fusta en la construcció de *barcos* als anys 80, l'ofici va decaure. Ara ja no es construeix, em dedico a fer manteniment d'embarcacions de fusta i a calafatar...», explica l'Agustín, nascut l'any 1963 en un poble de Granada. Ell, com tanta gent, es va desplaçar des del sud amb els seus pares i amb 9 anys la seva família arribà a Sant Feliu de Guíxols. L'Agustín no sabia res ni de vaixells ni de res relacionat amb el mar, però tenia una gran curiositat pel que es feia en un taller del carrer Sant Isidre.

Un dia s'hi va parar un moment, l'endemà un minut, després cinc minuts i cada dia més, tant que anava amb temps per poder badar almenys un quart d'hora des de la porta de les Drassanes Gay. Fins que un dia, en Ramon Gay, encuriós per aquell nen que, callat i mig amagat, amb els ulls oberts com plats, l'espiava des de la porta, el convidà a passar de la porta del taller. L'Agustín ens ho explica avui en el mateix taller del carrer Sant Isidre: «Un dia em va dir que passés per veure millor el que s'hi feia, i em va dir que si volia quan fes 14 anys m'agafaria d'aprenent.»

Així va ser quan arribat a l'edat va entrar a treballar a la drassana i ja des del primer dia en Gay li va ensenyar els secrets de la construcció de vaixells de fusta. Va aprendre a fer el traçat de *barcos*, a preparar les maquetes, a calafatar per evi-

tar l'entrada d'aigua al casc... i a saber fer anar l'aixa. Eren bons temps per a l'ofici, ja que hi havia força demanda: «Era l'any 1977, i en aquella època treballava més gent amb en Gay, quan jo vaig començar n'hi havia 5 més.»

Els Cruceros Costa Brava. En Ramon Gay ens havia explicat que havia començat bastint una barca de 20 pams —4 metres aproximadament—, per després continuar amb una de 15, i després una altra, i una altra... va arribar a construir, en total, unes 180 embarcacions. Les barques de 15 pams dedicades a la captura del peix van ser durant uns anys la seva especialitat i per a cadascuna, d'inici a final, s'hi estava uns 35 dies. Fins aquí la feina d'en Ramon Gay no es diferenciava massa de la d'altres mestres d'aixa de poblacions properes, però amb la irrupció del turisme de masses la situació va variar sensiblement o, si més no, es va ampliar el ventall d'oportunitats. I en Ramon Gay va ser dels pocs que les va recollir.

Així, observador com era, als anys 50 va decidir no només fer una barca, sinó que ell mateix s'encarregava de portar turistes a conèixer els racons més atractius del litoral ganxó. I poc a poc, refent els passos, perfeccionant la idea, treballant amb un objectiu definit, va passar a construir els primers *Cruceros* de 8 metres d'eslora per transportar turistes de Sant Feliu de Guíxols a Tossa de Mar o a Lloret de Mar. Amb els anys els *Cruceros Costa Brava*, *Canoas Costa Brava*, *Pasajes Costa Brava* i *Cruceros-Delfines Costa Brava* van acabant estenent les seves rutes depassant

L'Agustín Cano treballant a la drassana de Sant Feliu // FOTO: Jaume Badias.

Sant Feliu per resseguir el litoral des de Calella de la Costa fins a Palamós. «En Gay va tenir una època boníssima, amb molta feina», recorda l'Agustín.

Ramon Gay acabà esdevenint un empresari pioner en donar resposta a les demandes dels turistes, però sense treure els peus de la drassana. Al mateix temps que navegava era perfectament conscient del comportament del *barco*: discernia el que es podia millorar pensant sempre en la següent embarcació que hagués de construir. Si el *Polar* va ser la primera embarcació que destinà al transport de turistes, després va venir el *Costa Brava* i més tard, el *Pasajes*, que es posà en servei el juliol de 1958. Poc després, el 1961, avara el *Sol y playa*, ja amb 16 metres d'eslora. A l'estiu, ell feia el vaixell i a més anava a bord; mentre que a l'hivern feia de mestre d'aixa.

Malgrat l'esforç que li suposava la construcció destinada al turisme, no deixà en cap moment de banda el sector

pesquer i va continuant construint embarcacions destinades al tremalls o a l'arrossegament dels pescadors guixolencs.

Barques per als turistes. El turisme a la Costa Brava va anar evolucionant i en Gay sempre va estar a l'expectativa, en continua observació. Ens els podem imaginar fent la següent reflexió: si amb els seus plànols i les seves mans intenta respondre al repte del pescador, perquè no ha de resoldre també el del visitant que repeteix i repeteix venint a la costa fins adquirir una segona residència?

A principis dels anys 60 Sant Feliu de Guíxols, com la majoria de poblacions de la costa, experimentà l'inici d'un fort creixement urbà com a conseqüència de la demanda de segones residències per part de gent de Barcelona, Girona, Sabadell, Terrassa o Madrid, entre d'altres, que escollien la Costa Brava per passar bona part de l'estiu. En Ramon Gay va entendre que si el que els atreia eren les platges

i la costa, alguns s'hi voldrien moure pel seu compte, i fou llavors quan concebé uns petits llaguts *acabinats*, una mena de xaiques aparellades amb vela llatina, que permetien al propietari gaudir d'una passejada còmoda i tranquil·la pel litoral.

Des de les Drassanes Gay es va donar resposta al fenomen que ha acabat esdevenint la principal indústria del país. Però l'Agustín, el continuador de la drassana, veu difícil el futur de l'ofici: la feina ha baixat, la fusta ja no interessa: «Ara ja no tinc empleats, algun cop agafo algun eventual, però la major part de l'any treballa sol.»

Quan l'Agustí es jubili es perdran uns coneixements que ens venen de segles. Com ell mateix diu «s'ha de tenir molta paciència per fer aquesta feina i avui dia no se'n gasta». Qui sap si en el futur immediat tornarà a haver-hi interès per navegar en una barca de fusta enlloc d'en una de plàstic. Us recomano que hi pugueu, ni l'olor ni el so no són el mateix.

Tres operaris en plena feina al taller del mestre d'aixa Ramon Gay –al centre de la imatge–, al carrer de Sant Isidre de Sant Feliu de Guíxols. Any 1991 // PROCEDÈNCIA: AMSFG. Fons Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols. Autoria Joan i Josep Segur.

El raspinell

Un petit ocell, comú al massís de les Gavarres, amb plomatge discret i bec corbat, que va voltant pel bosc tot grimpant pels troncs dels arbres

El raspinell és un ocell comú als nostres boscos, que sovint passa desapercebut als profans en l'observació d'aus. Es tracta d'un petit ocell que està perfectament adaptat al medi forestal i que es pot trobar en qualsevol tipus de bosc, com ara alzinars, suredes, rouredes, boscos de ribera, i fins i tot als parcs urbans. És un d'entre molts dels ocells insectívors que realitzen una funció important en el control d'insectes dels ecosistemes forestals.

El nom científic del raspinell és *Certhia* i prové del terme grec *kérthios* que significa 'au petita'. A Catalunya, hi viuen dues espècies de raspinell molt semblants entre elles, el raspinell comú (*Certhia brachydactyla*) i el raspinell pirinenc (*Certhia familiaris*). A

les Gavarres, hi trobem únicament el raspinell comú ja que el pirinenc com el seu nom indica és típic de l'alta muntanya i és rar per sota dels 1000 metres d'altitud.

Pel que fa al seu aspecte, el raspinell comú té un plomatge discret més aviat críptic, és a dir, que l'ajuda a camuflar-se entre el que l'envolta i concretament en l'escorça dels arbres. El plomatge

de les parts inferiors és blanquinós i el de les superiors, marró, pigallat de blanc. Els seus ulls són foscos i a sobre les plomes dibuixen una cella blanca. Les galtes són de color marró amb una taca blanca al mig. Les ales, també de color marró, presenten un disseny de taques blanques i ocre. Quan l'ala està oberta es pot apreciar una banda ocre que la travessa pel centre de les plomes de vol.

Ungles per grimpar. Comparteix certes similituds amb els picots o amb el pica-soques, tots ells ocells forestals amb adaptacions anatòmiques que els permeten grimpar fàcilment pels troncs dels arbres. Les seves adaptacions al medi forestal es veuen reflectides a les potes i a la cua. Té unes potes grans per la mida del seu cos, amb tres dits dirigits endavant i un endarrerere, tots ells equipats d'unes ungles fortes, afilades i corbades, que utilitzen per grimpar pel tronc dels arbres. La cua, també característica de l'espècie, és forçada i té els canons de les plomes endurits. La duresa de les plomes de la cua té com a funció ajudar l'ocell quan grimpa fent saltets pels troncs, però també ofereix un punt sòlid de recolzament quan l'ocell cerca aliment entre les escletxes de l'escorça. Finalment, un altre tret distintiu de l'anatomia de l'espècie és el bec punxegut, força llarg i lleugerament corbat.

És un ocell de caràcter nerviós, que no para quiet ni un moment i va pujant pels troncs dels arbres impulsant-se i

fent petits saltets, mentre cerca petits insectes i aranyes a l'escorça. Normalment dibuixa en la seva trajectòria ascendent una espiral al voltant del tronc, cosa que fa que vagi desapareixent del camp de visió fins que reapareix per l'altra banda del tronc, una mica més amunt. Un cop arriba a la part de dalt del tronc, pot resseguir les branques més gruixudes del arbre o bé pot baixar volant a la base del tronc d'un arbre proper per tornar incansable a començar l'ascensió. El seu vol és ondulant, potent i generalment de curta distància.

De mal veure, de bon escoltar. Si passeges pel bosc és molt més fàcil escoltar-lo que no pas veure'l. Els seus reclams són aguts, clars, penetrants i repetitius. El seu cant és senzill compost d'una estrofa curta de sons aguts, d'uns tres segons de durada, que va repetint de tant en tant mentre es desplaça. Si reconeixes el seu cant és quan pots posar a prova la teva habilitat per localitzar-lo movent-se com un ratolí en un tronc o en una branca gruixuda dels arbres del bosc.

La població de raspinell comú és sedentària i els individus resideixen durant tot l'any als nostres boscos, només els joves realitzen moviments dispersius pel territori però en cap cas no es dona en aquesta espècie moviments migratoris de llarga distància. Durant la tardor i a l'hivern, els raspinells tenen un comportament erràtic: es desplacen sempre en parelles i sovint formant grups mixtos amb diferents espècies d'ocells

Detall del plomatge de camuflatge de les parts superiors i la cua forçada i punxeguda.

forestals com la mallerenga carbonera, la mallerenga blava, la mallerenga cua-llarga i el bruel. Aquests estols mixtos són molt sorollosos i avancen pel bosc tot cercant insectes.

A la primavera, cap a finals del mes de març, abandonen la seva vida erràtica i esdevenen territorials, per començar

el període de reproducció. La nidificació sol començar a finals d'abril quan la parella construeix un niu que quasi sempre es troba a l'interior d'una esclatxa d'un arbre o al darrere d'un tall d'escorça mig despresa. El construeixen amb arrels primes, molsa, líquens i fulles seques, i el folren per dins amb

plomes, llana i petits trossets de pals i d'escorça. És una espècie sense dimorfisme sexual pel que fa al plomatge, és a dir, que mascles i femelles són iguals pel que fa a la seva aparença externa. La femella pon de 5 a 7 ous blancs, amb taquetes

rogenques, que cova sense

l'ajut del mascle durant

uns 14 dies. Els dos

adults alimenten els

pollets amb insectes, principalment

arnes a les quals

prèviament arrenquen les ales. Els

polls abandonen

el niu quan tenen

18 dies, quan ja tenen

una aparença molt similar

als adults i són perfectament

capaços de desplaçar-se àgilment

pels troncs dels arbres. Després de

campar els volanders, algunes de

les parelles poden iniciar una

segona niuada.

El raspinell com la resta de petits

ocells insectívors gaudeix de protec-

ció legal a Catalunya, segons la llei

de protecció dels animals. Les po-

blacions d'aquesta espècie no tenen

fins avui problemes de conservació

i s'aprecia una tendència a l'estabi-

lilitat en el nombre total d'individus

a Catalunya al llarg dels darrers

anys. La gran superfície forestal de

Catalunya acull un gran nombre

d'aquests ocellets. Actualment els ocells

forestals estan molt ben representats

a les Gavarres i en general a Catalu-

nya, però l'agreuament de l'escenari

de decaïment forestal que es comença

a observar pel del canvi climàtic arreu

del territori pot afectar en un futur les

seves poblacions.

A dalt, un raspinell capturat en una sessió d'anellament científic d'ocells a can Vilallonga, al terme de Cassà de la Selva. A baix, es pot apreciar el disseny complex de taques blanques i ocre sobre un fons marronós que presenten les seves ales. Al detall, les ungles fortes i afilades que li permeten grimpar pels arbres.

Producció Nacional de Dansa

L'estol,
de Roser López
Espinosa

Many,
de Thomas
Noone

Viu la dansa a Catalunya

Gira per Catalunya

MERCAT DE LES FLORS

Barcelona, de 28/09 a 01/10/2017

TEATRE PRINCIPAL D'OLOT

Olot, 20/10/2017

TEATRE FORTUNY

Reus, 21/10/2017

TEATRE MONUMENTAL

Mataró, 25/10/2017

TEATRE KURSAAL

Mantresa, 03/11/2017

TEATRE L'ATLÀNTIDA

Vic, 04/11/2017

TEATRE DE LA LLOTJA

Lleida, 10/11/2017

ATRIUM VILADECANS

Viladecans, 11/11/2017

TEATRE JOVENTUT

L'Hospitalet de Llobregat, 17/11/2017

TEATRE PRINCIPAL

Vilanova i la Geltrú, 18/11/2017

TEATRE ZORRILLA

Badalona, 02/12/2017

TEATRE AUDITORI FELIP PEDRELL

Tortosa, 16/12/2017

TEATRE AUDITORI SANT CUGAT

Sant Cugat del Vallès, 20/01/2018

TEATRE ALEGRIA

Terrassa, 21/01/2018

TEATRE JOSEP MARIA DE SAGARRA

Santa Coloma de Gramenet, 20/01/2018

TEATRE MUNICIPAL DE GIRONA

Girona, 09/02/2018

TEATRE AUDITORI DE GRANOLLERS

Granollers, 11/02/2018

TEATRE PRINCIPAL

Sabadell, 18/02/2018

Producció
ICEC Institut Català de les
Empreses Culturals
Departament de Cultura de la
Generalitat de Catalunya

Coordinaçió i producció
executiva

Més informació sobre la gira per Catalunya a:

cultura.gencat.cat/PN/Dansa

Generalitat
de Catalunya